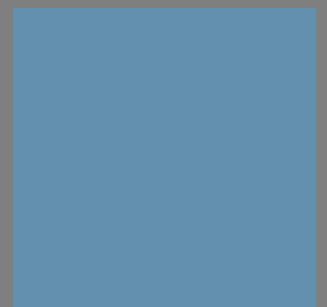
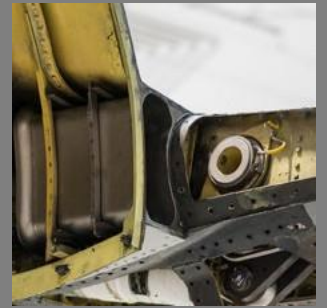
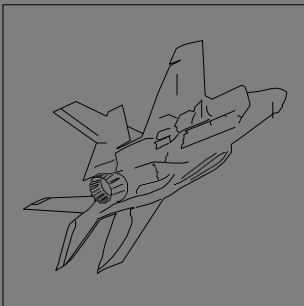

Formingsveileder

For forsvarsinstallasjoner i Trøndelag

Forsvarsbygg rapport 2019/POA KFB | 2. april 2019

Formingsveileder

For forsvarsinstallasjoner i Trøndelag

RAPPORTINFORMASJON	
Oppdragsgiver	[Xxxx]
Kontaktperson	[Xxxx Xxxx]
Rapportnummer	[fyll inn rapportnummer]/2019/POA KFB
Forfatter(e)	[Xxxx Xxxx]
Prosjektnummer	[XXXX]
Arkivnummer	[XXXX]
Dato	[Velg eller skriv dato]
Sett inn det dere trenger	

GODKJENT AV

[Dato-/Navn-Navnesen,-tittel-[og-signatur-hvis-man-ønsker-det]]

[Dato-/Navn-Navnesen,-tittel-[og-signatur-hvis-man-ønsker-det]]

[Dato-/Navn-Navnesen,-tittel-[og-signatur-hvis-man-ønsker-det]]

SØKEORD

1.1.1.1 Søkeord, søkeord, søkeord osv.

Fjern hvis det ikke er relevant for ditt dokument.

Hensikten med veilederen

Intensjonen med veilederen er at den skal være et verktøy som bidrar til å sikre en helhetlig og bevisst utforming av bebyggelse, landskap og infrastruktur.

- Prinsippene i gjeldende helhetsplan for lokasjonen legges til grunn for plassering av bygg og anlegg.
- Samspill med omgivelsene prioriteres framfor individuelt arkitektonisk uttrykk. Bygg utformes med referanse til eksisterende og annen planlagt bebyggelse. Samspillet med eksisterende, større bygningsvolum bør ivaretas.

Formingsveilederen definerer overordnede felles prinsipper for form og materialbruk. Den er inndelt i kapitler for landskap, bygg og helhetselementer, og definerer paletter som angir material- og fargevalg for ulike kategorier.

Det vil samtidig oppstå situasjoner der en må modifisere eller justere løsningene. Forsvarsbyggs arkitekturråd er viktig som rådgivende organ i denne typen saker.

Utforming av alle nye tiltak skal tilstrebe å forholde seg til prinsippene i veilederen. Avvik skal begrunnes og godkjennes av Forsvarsbygg. Oppgradering og fornying av eksisterende anlegg skal følge byggets eksisterende utforming.

Veilederen skal videreutvikles. Det anbefales at veilederen revideres når det er naturlig på bakgrunn av de utbyggingserfaringene som gjøres. Gode forbildeløsninger legges inn etter hvert i prosessen, og legges til grunn for videre prosjektering. Mindre gode eller uaktuelle løsninger tas på samme måte ut av veilederen ved revisjon.

Innholdsfortegnelse

Hensikten med veilederen	3
1 Bruk.....	6
1.1 Tilknyttede dokumenter	6
2 Helhetlig utforming	7
2.1 Utforming:.....	7
2.2 Funksjonskrav	7
2.3 Miljø.....	8
2.4 Kostnadsstyrt prosjektering	8
3 Smart, sikker og grønn arena	9
3.1 Hovedprinsipper for utforming	9
4 Konsept.....	11
4.1 Prinsipiell organisering av lokasjoner	11
4.2 Inndeling i delområder	11
5 Farger og materialbruk.....	13
5.1 Hovedprinsipp bygningselementer	13
5.2 Fargebruk	13
5.3 Formspråk	14
6 Landskap	16
6.1 Vanlige landskapselementer	16
7 Materialer	17
7.1 Belegning	17
7.2 Merking (maling).....	17
8 Kanter/overganger	17
8.1 Kanter.....	17
8.2 Overganger mellom bygg og terreng	17
8.3 Veier og plasser: Utforming og materialer	18
8.4 Vedlikehold og drift av grønne områder.....	18
9 Bygninger	19
9.1 Generelt.....	19
9.2 Rehabilitering av eksisterende bygg.....	19
9.3 Hovedtrekk	19
11 Organisering	20
11.1 Generelt	20
11.2 Operativt område	20

11.3	Administrativ område	20
12	Prioritering	22
12.1	Generelt	22
12.2	Prioritetsplan	22
13	Eksteriør: Utforming og materialbruk.....	24
13.1	Fasader.....	24
13.2	Tak.....	25
13.3	Inngangssituasjoner	26
13.4	Vinduer, ytterdører og beslag.....	26
13.5	Beskyttelse.....	26
14	Interiør: Utforming og materialbruk.....	28
14.1	Generelt	28
14.2	Gulv.....	28
14.3	Himlinger.....	28
14.4	Interiør i tekniske arealer.....	30
14.5	Interiør i fellesarealer/kontor	30
14.6	Interiør i boliger	30
14.7	Våtrom	31
15	Helhetselementer.....	32
15.1	Generelt	32
15.2	Fokusområder.....	32
15.3	Integrerte løsninger.....	32
15.4	Møbler og utstyr ute	34
15.5	Møbler og utstyr – inne	34
16	Belysning	35
16.1	Generelt	35
16.2	Belysning av uteområder	35
16.3	Innvendig belysning	35
16.4	Skilting	36
16.5	Reskilting	36
16.6	Historiske elementer	37
16.7	Kunstnerisk utsmykning	37
16.8	Tekniske installasjoner.....	37
17	Prosess og dokumentasjonskrav	37
17.1	Dokumentasjonskrav.....	37

1 Bruk

Veilederen gir retningslinjer for all bebyggelse og anlegg innenfor basens utstrekning. Veilederen skal bidra til forutsigbarhet for involverte aktører i prosjekterings- og beslutningsprosessene. Målgruppe for veilederen er først og fremst rådgivere, entreprenører, konsulenter, prosjektledere, innkjøpsansvarlige og annet personell i Forsvaret og Forsvarsbygg.

1.1 Tilknyttede dokumenter

Grunnlagsdokumenter for Formingsveilederen:

- Gjeldende helhetsplan for lokasjonen
- Forsvarsbyggs Arkitekturveileder og Prosjekteringsveiledere (til en hver tid gjeldene versjoner). Formingsveilederen er en del av et dokumenthierarki som bygger videre på disse grunnlagsdokumentene.
- Forsvarsbyggs skiltprogram ligger til grunn for utforming av skilt. Eget program for innvendige skilt
- Eventuelt gjeldende miljøstrategi
- Styringsdokument – universell utforming (Forsvarsbygg Utvikling, gjeldende versjon)

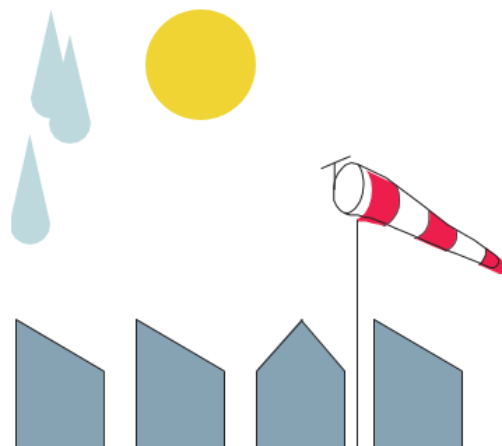
2 Helhetlig utforming

2.1 Utforming:

Funksjon – miljø – kostnad

Helhetlige gode løsninger er basert på en riktig avveining mellom funksjonskrav, miljøhensyn og kostnadsnivå. Valgt utforming skal svare på disse utfordringene sett i sammenheng på en måte som gir et helhetlig prosjekt. Løsninger skal være tilpasset både bruken, situasjonen og livsløpskostnader.

2.2 Funksjonskrav

Mange av byggene og anleggene har sikkerhets- og funksjonskrav som er særegne for denne type forsvarsanlegg. Dette vil fremkomme i de enkelte prosjekteringsprosessene, og veilederen går ikke inn i disse kravene. Disse kravene går foran anbefalinger i denne veilederen dersom det er motsetning mellom disse.

Tilpasning til lokalklima og nødvendig grad av beskyttelse for vind og fuktighet er viktige premisser for løsningene. Skjerming for støy er en annen særlig viktig premiss som påvirker organisering og utforming.

Alle anlegg skal i utgangspunktet være universelt utformet i henhold til gjeldende forskrifter. For enkelte deler av anlegget gjelder spesielle sikkerhets- og funksjonskrav som kan være i konflikt med dette. Slike forhold vil komme som del av den enkelte prosjekteringsfase, og inngår ikke som del av formingsveilederen.

2.3 Miljø

I henhold til miljømålene skal livsløpsvurderinger legges til grunn ved valg av løsninger. Dette betyr at levetid (bestandighet og vedlikehold), transport og muligheter for gjenbruk skal vektlegges ved valg av materialer.

2.4 Kostnadsstyrt prosjektering

Løsninger skal være nøkterne og kostnadseffektive. Løsninger og krav i veilederen skal ikke være kostnadsdrivende. Kostnadsberegninger bør ha livsløpsperspektiv.

Formingsveilederen skal bidra til effektivitet i prosjekteringen og gi mer enhetlig materialbruk.

Gode løsninger som fremkommer gjennom prosjekteringsprosessene, eller som allerede finnes i andre forsvarsanlegg, skal der det er hensiktsmessig gjenbrukes for mer effektiv prosjektering og forenkling av drift og vedlikehold.

3 Smart, sikker og grønn arena

Lokasjonen skal utvikles som en smart, sikker og grønn arena.

Gjeldende helhetsplan for lokasjonen definerer hvordan disse begrepene skal forstås.

3.1 Hovedprinsipper for utforming

Begrepene smart, sikker og grønn er konkretisert i disse hovedprinsippene for utforming av nye og rehabiliterte bygg og anlegg:

SMART: INTEGRERT
EFFEKTIV
FLEKSIBEL OG ROBUST

SIKKER: BESKYTTET
TRYGG
ANSVARLIG

GRØNN: NØKTERN
RESSURSEFFEKTIV
GIVENDE

Bebyggelse og landskap blir helhetlig arkitektur:

Bebyggelse og landskap skal planlegges som en helhet. Samspill mellom bygg og utomhusanlegg skaper romlige og visuelle kvaliteter.

Forsterke eksisterende kvaliteter:

Alle nye tiltak skal i størst mulig grad bygge videre på og forsterke eksisterende kvaliteter.

Samspill mellom nytt og gammelt:

Nye tiltak skal ha ny og egen utforming, men spille sammen med det eksisterende. Oppgradert base blir en helhetlig situasjon der historiske elementer er integrert på en god måte.

Nøkterne og robuste anlegg:

Alle nye anlegg og fornyelsesprosjekter skal utformes med nøkternt og robust formspråk og materialbruk, og ha en ryddig og rasjonell organisering. Anlegg skal tåle aktuell bruk.

Fokus på funksjon og bruk:

Bygningsform og anleggsutforming skal være et bevisst og logisk svar på anleggets funksjon. Effektivitet i bruk, lavt transport- og energibehov, enkelt vedlikehold og driftsvennlighet skal prioriteres høyt.

Fleksibilitet for endring:

Løsninger skal kunne håndtere endringer i bruk og størrelse på en god måte.

Menneske og maskin:

Enkelte bygg- og anlegg brukes primært til maskiner, andre brukes primært til mennesker. Organisering, detaljering og materialbruk skal reflektere dette.

Klar prioritering av hva som er viktig:

Det som legges inn av ekstra ressurser med hensyn til økt opplevelseskvalitet og mer variert materialbruk skal plasseres tydelig, og skal prioriteres i situasjoner der mennesker møter bygg og anlegg.

Varige og ansvarlige løsninger:

Anlegg skal ha et uttrykk som står seg over tid og tåler langvarig bruk.

Miljøriktig prosjektering:

Fokus på bærekraftig ressursbruk ved fornyelse av eksisterende anlegg og ved etablering av nye. Bruk av kortreiste materialer skal prioriteres. Utvikling av området skal ikke forringe eller skade naturmiljøkvaliteter og menneskelig livsgrunnlag.

Ansvarlig materialbruk:

Livsløpsperspektivet skal vektlegges ved alternative materialer. Komponenter skal i størst mulig grad ha lite farlig avfall, være uten miljø- og helseskadelige stoffer og enkle å gjenvinne. Det skal brukes etisk riktige materialer som ikke består av knappe og ikke-fornybare ressurser.

Gi beskyttelse:

Løsninger skal skjerme for klimabelastninger og uønskede hendelser.

4 Konsept

4.1 Prinsipiell organisering av lokasjoner

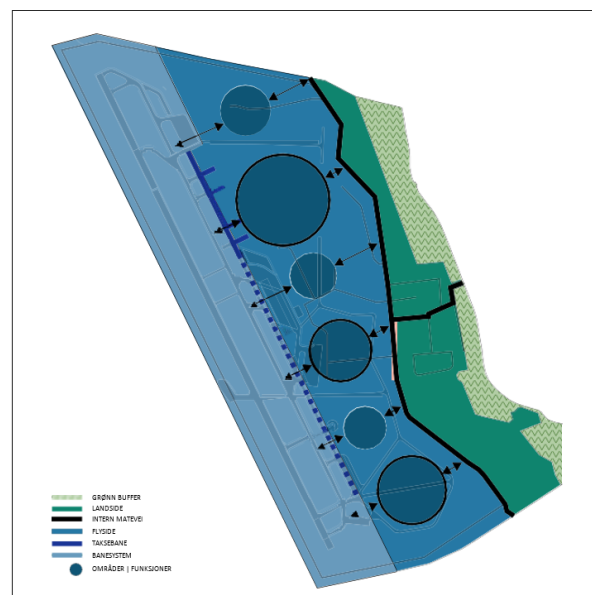
Organisering av basen bør basere seg på en soneinndeling. Administrativt område vil normalt være basens tetteste og mest ”urbane” område og er samtidig kontaktpunkt mot sivilt samfunn. Operativt område vil normalt inneholde basens operative funksjoner og har et høyere sikkerhetsnivå enn administrativt område.

4.2 Inndeling i delområder

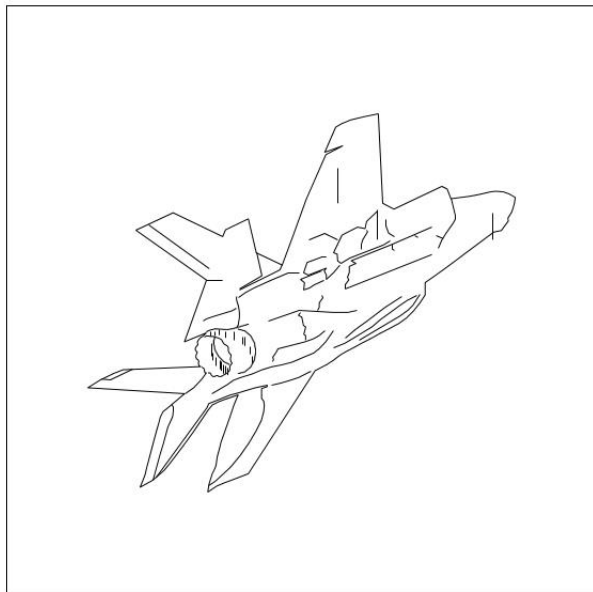
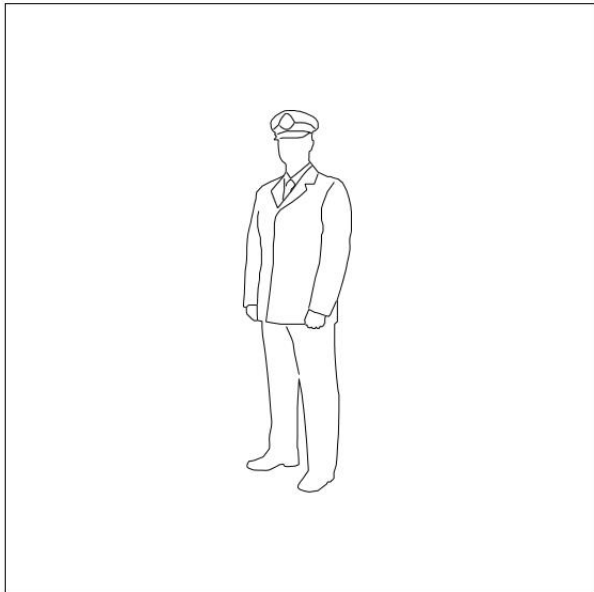
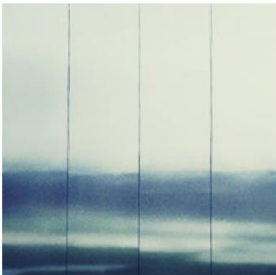
Operativt område bør vurderes delt inn i flere ulike delområder som kan operere mer eller mindre selvstendig. Hvert delområde kan inneholde én eller flere funksjoner. Denne organiseringen gir god tilgjengelighet og sammenheng på basen, og gir fleksibilitet for fremtidige addisjoner, uten at organiseringen eller eksisterende delområders funksjonalitet endres.

Eksempel fra Ørland | Hovedinndeling | operativ og administrativ base

Eksempel fra Ørland | Overordnet struktur | Alle delområdene ligger mellom vei og rullebane. Områdene kan fungere uavhengig av hverandre. En fleksibel struktur for fremtidig utvidelser.

5 Farger og materialbruk

5.1 Hovedprinsipp bygningselementer

Bygg utformes med nøkterne volumer og robust formspråk. Funksjon skal være utgangspunkt for utforming. Resirkulert aluminium brukes som hovedmateriale i fasader på både små og store elementer, som funksjonelt skaper klimaskjerming, og som visuelt skaper helhetlig sammenheng.

- Aluminiumskledningens funksjon som værhud bør poengteres i utformingen.
- Inngang- og oppholdssoner bør skjermes for vind og fukt.
- Organisering av anleggene skal bidra til skjerming slik at også operative områder og arbeidsplasser tilknyttet disse skjermes der det er mulig.

Enkelte bygg, bygningsdeler eller uterom brukes primært til maskiner, andre brukes til arbeid og opphold for mennesker. Organisering, detaljering og materialbruk skal reflektere dette. Det som legges inn av ekstra kvalitet med hensyn til opplevelseskvalitet og mer variert materialbruk skal plasseres tydelig, og skal prioriteres i situasjoner der mennesker møter bygg og anlegg. Inngangssoner og møteplasser er særlig prioriterte fokusområder.

5.2 Fargebruk

Det skal være helhetlig gjennomgående fargebruk. Som hovedregel skal det brukes mest mulig av materialenes egenfarge, i stedet for lakkerte/ malte flater. Gråfarger fra aluminium, asfalt, betong og skifer vil prege mye av anleggene, mens det varierte grønne i landskapet omkranser anleggene. Fargesatte elementer vil prege mer av interiørene enn eksteriørene.

Nye farger tar utgangspunkt i eksisterende situasjon:

- Grønne hangarer (NATO oliven)
- Grå-grønne flater / landskapet
- Hvite markeringer / grafikk
- Gule markeringer på asfalt/betong
- Rødt fra enkeltelementer for tydeliggjøring
- Blå-grått eller grønt fra uniformer

Hovedfarger i ny situasjon:

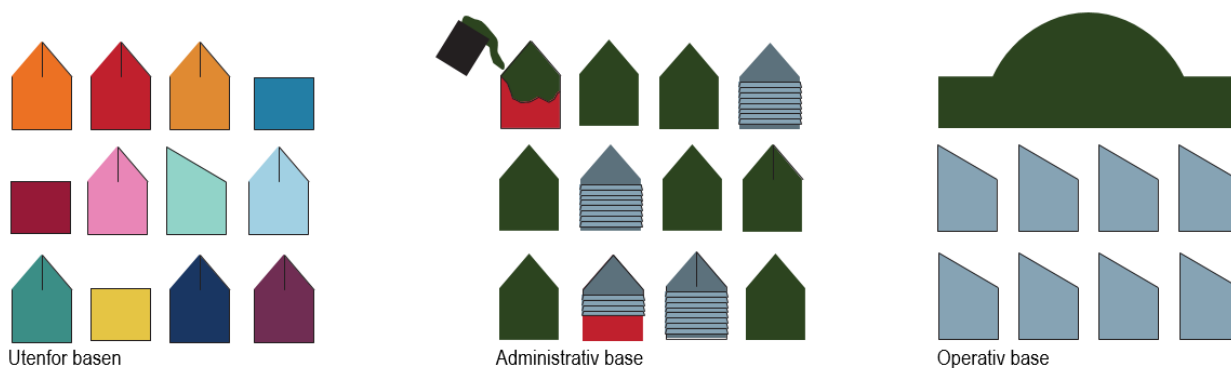
- Metalloverflater i samspill med grønne eksisterende bygg, landskapselementer og himmelen
- Grå bygde flater i asfalt, betong, stein
- Galvanisert stål i elementer som sykkelparkering og utendørs belysning
- Gråskala (hvit til svart) som hovedpalett for malte flater/elementer/bygningsdeler/belegg (svart brukes i små mengder)
- Gulvfarger skal velges med hensyn til å unngå merker og skal derfor ikke være for lyse eller for mørke. Det er en fordel med sjattering i gulvbelegg.
- NATO oliven kan brukes på elementer og bygningsdeler i nybygg
- Grå-blå og grå-grønn som viktig tilleggsfarger i interiører. Unngå lyse farger som gult og hvitt for å øke holdbarhet.
- Gult og rødt brukes som kontrastfarger på enkeltelementer
- Hvitt og gult brukes til oppmerking / sjabloner (tekst, symboler, ledelinjer for økt orientering).

5.3 Formspråk

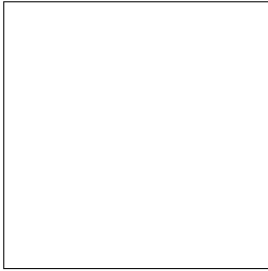
Bygningsform og anleggsutforming skal være et bevisst og logisk svar på anleggets funksjon. Effektivitet i bruk, enkelt vedlikehold og driftsvennlighet skal prioriteres høyt.

På grunn av ulikhet i funksjonalitet og typer bygg markeres det forskjell mellom administrativt og operativt område. Administrativt område fortettes.

Hovedregelen er at kontekstuell samspill skal prioriteres fremfor individuelt uttrykk. Enkelte viktige bygg (fremtredende rolle eller plassering) kan likevel poengetes gjennom mer særegne uttrykk. Det skal alltid vises hvordan det enkelte bygg bygger opp under helheten på basen på en god måte.

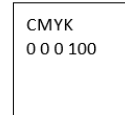
Palett: Hovedfarger

Hvit | RGB 255 255 255

Grå | Federal Standard 595
Color FS 36270

Svart

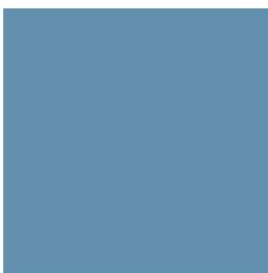
Gråskala

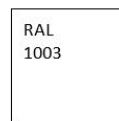
Blåskala | Tar utgangspunkt i luftforsvarets blåfarge

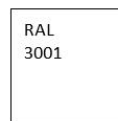
Grønnskala

Luftforsvarets blå | PMS 549

Signalgul

Signalrød

Natogrønn - JOTUN MGF70

6 Landskap

De grønne flater bør kunne driftes rasjonelt og ha robust vegetasjon. Det skal i størst mulig grad legges vekt på naturlig avrenning til terreng, med unntak for flater der det er forurensningsfare. Landskapet skal utvikles på en slik måte at det blir lett å orientere seg. Målet er at det skal være givende å arbeide, bo og bevege seg på basen.

6.1 Vanlige landskapselementer

- Landbruk:
Der det er gjennomførbart og hensiktsmessig skal det tilrettelegges for mest mulig aktivt landbruk på lokasjonen. Dette reduserer driftskostnader betydelig samtidig som man bidrar til inntekter for basen. Operative og sikkerhetsmessige krav må dog prioriteres.
- Grågrønne flater
For de lokasjoner som har flyoperative flater eller store logistikkområder skal disse formes slik at det blir mest mulig naturlig avrenning.
- Voller
Voller er et viktig hjelpemiddel for støydemping, for å hindre innsyn og for sikring av bygg. Massene som graves ut for bygninger plasseres i voller for å redusere omfanget av transport.
- Trær og vegetasjon
Det skal ikke tilføres nye sorter trær eller vegetasjon uten god begrunnelse. Stedlige trær og vegetasjon beveres der dette er hensiktsmessig, fortrinnsvis i administrativt område. Det skal fortrinnsvis benyttes tresorter som ikke feller løv.
- Veier
Det skal tilstrebes å etablere og/eller videreføre naturlige/eksisterende veiaksler. Veiene skal dimensjoneres etter bruken de belastes med.

Palett: Utomhus/Belegning/Kanter

Grå

Mørk grå

Hvit

Signalgul

Rullestein

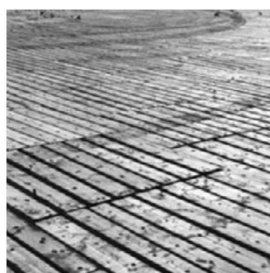

Galv stål

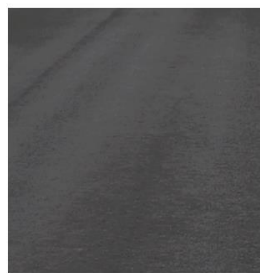
Markering/oppmaling

Betong

Tre

Asfalt

Gress

7 Materialer

7.1 Belegning

Asfalt benyttes på flyoperativeflater, veier og parkeringsplasser

Betong skal i utgangspunktet benyttes på flyoppstillingsflater og på parkeringsflater for tunge kjøretøy.

Tredekke vurderes på uteoppholdsplasser.

7.2 Merking (maling)

Maling benyttes til å markere felt for parkering, oppstilling av containere og lignende på asfalt. Symboler og tekst som angir aksomhetssoner (for eksempel ved kryssing av taksebane) og retningsangivelse anbefales også malt på asfalt.

8 Kanter/overganger

Overganger mellom ulike materialer skal bidra til enkelt vedlikehold.

8.1 Kanter

Foretrukket løsning for overgang mellom harde og grønne flater er fall til åpen drengroft, med fall i grønne flater bort fra de harde flatene. Asfalt skal normalt være litt høyere enn tilgrensende flater av hensyn til brøyting.

Der det er nødvendig med kanstein, for eksempel ved fortau/gangvei foretrekkes granittkanstein av hensyn til utskifting ved skader. Dette vil i utgangspunktet kun være aktuelt i administrative områder.

Ved behov for ekstra markering av kant i andre områder vurderes en dobbelt rekke med storgatestein som avgrensning mellom asfaltert og grønn flate.

8.2 Overganger mellom bygg og terreng

Langs fasadene til byggene foreslås sementplater eller lignende i nedre del av vegg. Det det ikke skal være person- eller maskintrafikk foreslås et felt med elvestein som overgang. Disse feltene vil lette infiltrasjon av overvann og gi en lettstelt flate i overgang mellom uteområde og fasade. Der det er behov for fending eller beskyttelse mot påkjørsel foreslås kantstein eller elementer av betong. I administrative områder kan fending av granitt vurderes. Pullerter kan også benyttes om kant eller elementer ikke vil fungere hensiktsmessig.

Regnbed som skal samle opp og infiltrere takvann og overflatevann anlegges ved alle nye bygg.

Veibane | asfalt

Gangfelt | asfalt

Gress

Regnbed

8.3 Veier og plasser: Utforming og materialer

Veier, harde flater og plasser skal utføres med god avrenning, godt tverrfall, god slitestyrke og for å tilstrebe enkelt vedlikehold.

Operative arealer skal opparbeides i henhold til særegne krav som veilederen ikke går inn på. Det er viktig at det er enkelt å holde disse flatene rene, da løse gjenstander/ småstein og lignende kan gjøre skade på operativt utstyr.

Hovedmaterialene for veidekke skal være asfalt. Betongdekker kan benyttes på vei- og trafikkflater der det er spesielle behov for slitestyrke eller krav til bæreevne. Stein kan vurderes som alternativ i noen tilfeller. Grus kan benyttes på veier med lite trafikk, men disse må ikke tilføre grus til operative flater. Midlertidige veier og driftsveier kan utføres med grusdekke.

Sidearealene for veier skal opparbeides med toppskikt av stedlig sollet jordsmonn eller matjord, rensket for stein slik at gresset kan slås med vanlig utstyr. Det anbefales at det opprettes jorddepot da anleggsarbeidene starter og som brukes ved tilbakefylling av toppmasse ved ferdigstilling av anlegget.

Fast møblering av infrastrukturen som avvisere, gjerder, porter, søppelkasser, trebeskyttere og lyktestolper etc. utføres normalt i galvanisert stål. Kumlokk skal være av støpejern.

Det må avsettes plass til snølagring langs veibaner. Det skal innpasses nødvendig areal for snødepot ved større plasser og legges god drenering for å kunne ta smeltevannet.

8.4 Vedlikehold og drift av grønne områder

Det legges til grunn et vegetasjonskonsept som gir rasjonelt og begrenset vedlikehold.

Det anbefales at det utarbeides en driftsplan for uteområdene som sikrer et hensiktsmessig nivå på vedlikeholdet av de grønne flatene.

De ulike vegetasjonsfeltene skal være velarronderte, og det skal velges plantesammensetninger som gir begrenset og rasjonelt vedlikehold.

Plenarealet skal begrenses til et hensiktsmessig minimum. I administrativt område og ved inngangs- og oppholdssoner legges et noe mer intensivt vedlikehold til grunn, slik at uteområdene blir attraktive å bruke.

9 Bygninger

9.1 Generelt

For generelle spesifikasjoner vises det til Forsvarsbyggs prosjekteringsveiledere.

Fordi Forsvarets behov, gjennom endrete oppgaver, ny teknologi, reorganisering og endret behov for lokalisering endrer seg relativt raskt, skal det legges vekt på kvaliteter som sikrer fleksibilitet og generalitet. Flexibilitet innebærer at bygningene er enkle å ommøblere, ombygge og/eller utvide. Generalitet innebærer at bygg uten for store ombyggingskostnader kan gjenbrukes til nye funksjoner.

9.2 Rehabilitering av eksisterende bygg

Ved fornyelse og rehabilitering av eksisterende bygg skal veilederen gi retningslinjer på samme måte som for nybygg. Grad av hvor omfattende rehabiliteringen er vil avgjøre hvilke elementer som beholdes. Det er viktig å beholde eksisterende kvaliteter i størst mulig grad.

9.3 Hovedtrekk

Bygningsanleggene skal utformes robust, enkelt og med riktig teknisk kvalitet. Det skal legges spesielt vekt på bygningsfysiske løsninger som ivaretar de lokalklimatiske utfordringene.

Lokasjonen vil typisk inneholde løsninger i et stort spenn i skala, fra de store operative flatene til mindre mer private oppholdssoner. Enkelte deler brukes primært til maskiner, andre brukes primært til mennesker.

Organisering, detaljering og materialbruk forsøkes å reflektere dette for å gi en variert romlig opplevelse og økt oppholdskvalitet for ansatte på basen.

Det som legges inn av ekstra ressurser med hensyn til økt opplevelseskvalitet og mer variert materialbruk skal plasseres bevisst og tydelig, og skal prioriteres i situasjoner der mennesker møter bygg og anlegg.

Utvendig skal det velges materialer, detaljer og tekniske løsninger som er utprøvde og som begrenser vedlikeholdskostnadene. Alle innvendige flater skal tåle hard bruk og være lette å rengjøre og vedlikeholde. Bygg skal formes med nøkternhet i materialbruk og ha visuelle kvaliteter som varer over tid.

11 Organisering

11.1 Generelt

Nye bygg skal i den grad det er mulig legges slik at bebyggelsen skjermer for vind. Innganger og oppholdssoner skal i størst mulig grad legges i le og skjermes for regn og vind. Oppholdssoner skal skjermes for støy.

Ved plassering av ny bebyggelse eller utvidelser av eksisterende skal fleksibilitet for fremtidige utvidelser hensyntas.

11.2 Operativt område

Bebyggelse i operativt område organiseres for optimal funksjonalitet, effektiv drift og i henhold til relevante krav for hvert enkelt anlegg. Interne visuelle sammenhenger og nødvendige sikt- og/eller skjermingsforhold skal vektlegges.

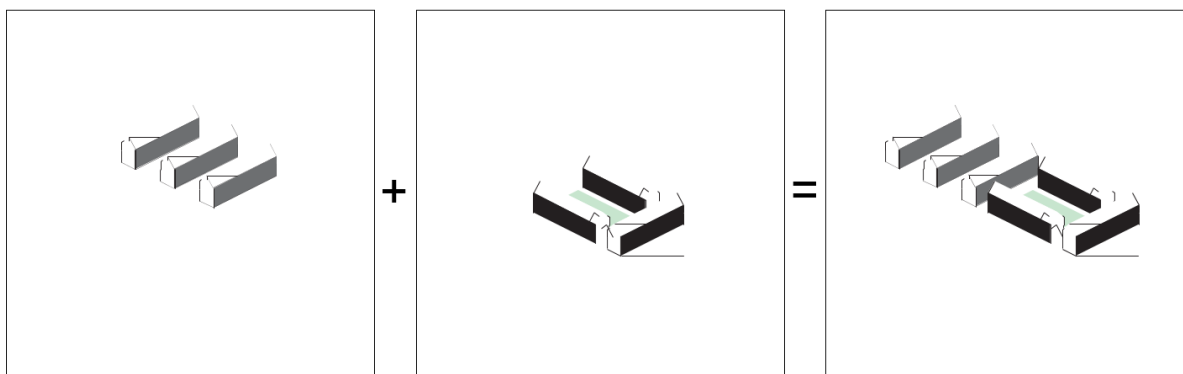
Bebyggelse og anlegg som har funksjonelle sammenhenger bør grupperes. De kan med fordel legges rundt operative «gårder» dersom dette er hensiktsmessig. Dette vil for eksempel være aktuelt dersom nybygg skal plasseres i tilknytning til eksisterende bygg. En slik organisering skaper egenidentitet til delområder og selvstendige funksjoner inne på basen, og gir økt orienterbarhet.

11.3 Administrativ område

Bygg for bolig og opphold skal plasseres slik at det oppstår et hierarki i uterommene mellom felles/offentlige rom til mer private rom i tilknytning til innkvartering.

Innganger og oppholdssoner for nye bygg legges til internt uterom. Åpninger mellom volumene utformes med tanke på å skjerme og bremse vind.

Organisering av bygg

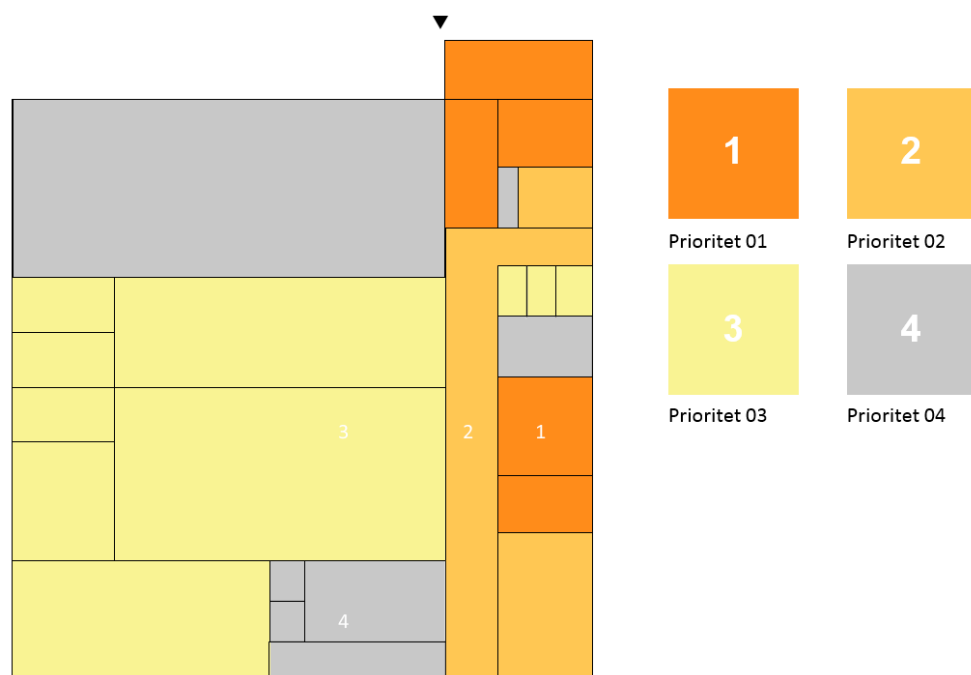
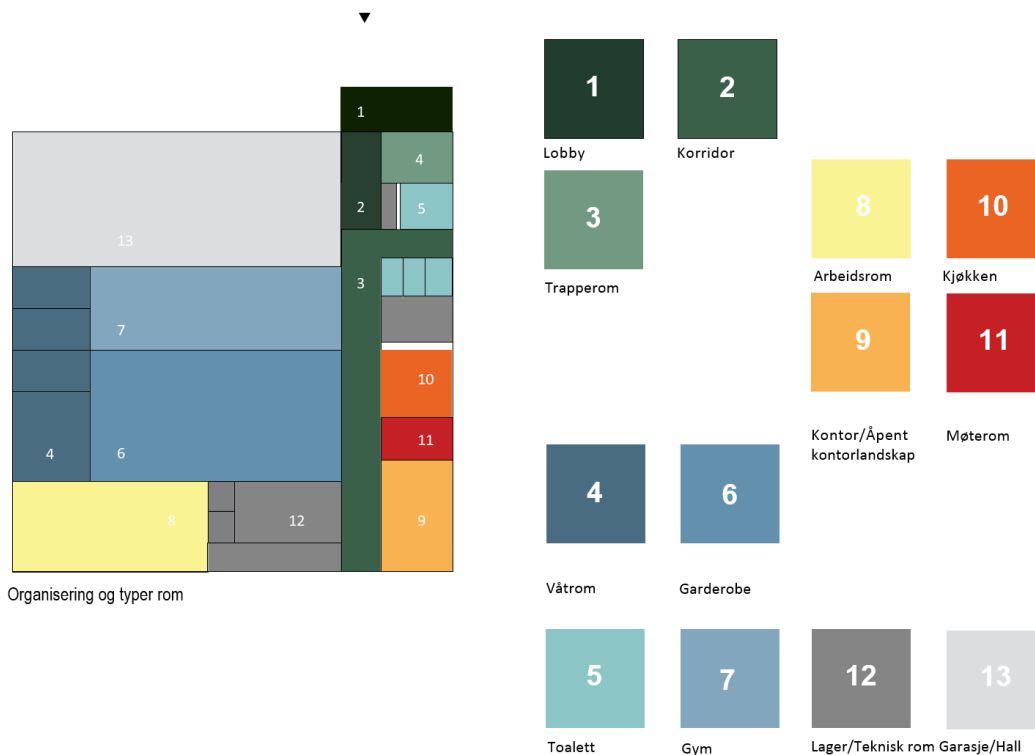

Prinsipp for dagens organisering av kvarter | side om side

Nye bygg legger seg til eksisterende struktur

Ny organisering | organiseres i tun

Prioritering av viktige soner og rom

12 Prioritering

12.1 Generelt

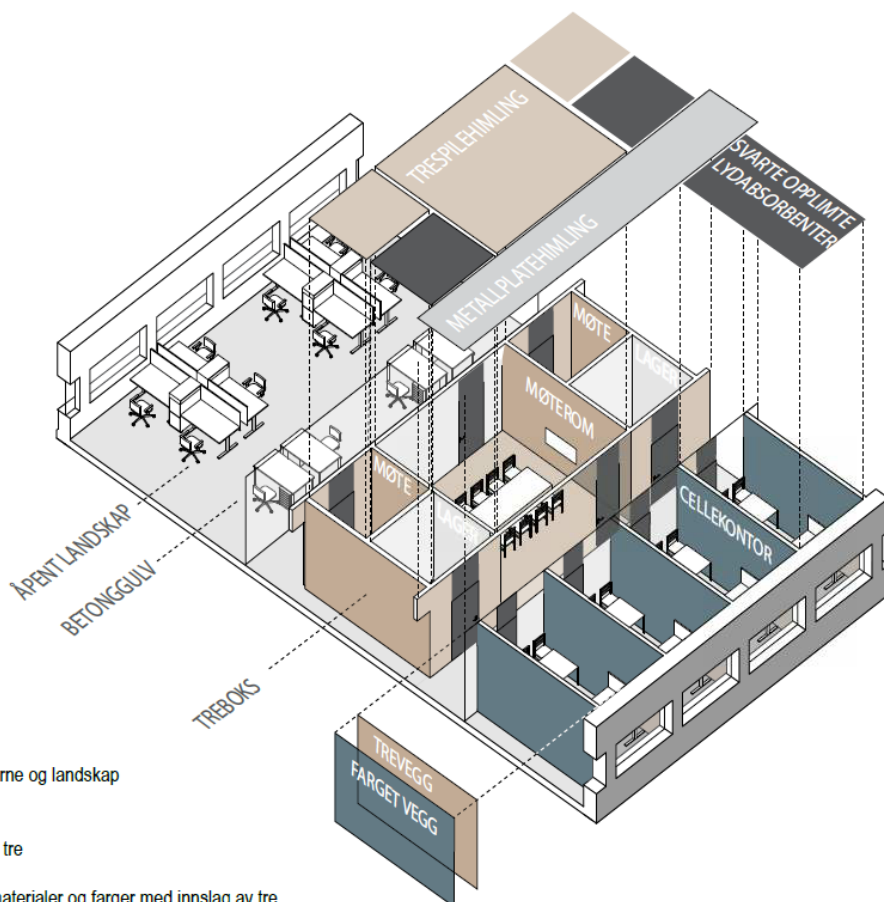
Ved utforming av robuste og nøkterne anlegg er det viktig å prioritere bevisst og riktig. Det som legges inn av ekstra ressurser med hensyn til økt opplevelseskvalitet og mer variert materialbruk skal plasseres gjennomtenkt og tydelig, og skal prioriteres i situasjoner der mennesker møter bygg og anlegg.

12.2 Prioritetsplan

Det bør lages en prioritetsplan til hvert enkelt prosjekt. Denne planen bør vise prioriterte soner / rom slik at det sikres enighet rundt hvor de viktigste sonene er, og hvordan utformingen tydeliggjør dette.

Inngangssituasjoner og møteplasser bør være høyt prioritert (01). Fellesarealer / kommunikasjonssoner har prioritet 02. Kontor, garderober, våtrom osv er eksempler på rom med prioritet 03, og er soner der løsninger i stor grad kan repeteres. Tekniske rom har prioritet 04.

Bygg / rom for maskiner har laveste prioritet med hensyn til variert materialbruk for økt opplevelseskvalitet. I disse sonene bestemmes utforming og kvalitet i stor grad av tekniske krav. Alle rom skal utformes med riktig kvalitet og tåle tiltenkt bruk.

Eksempel på mulig løsning:
kontorareal med cellekontor, kjerne og landskap

Møterom har prioritet 01:
kjernen er prioitert og kledd med tre
Kontorer har prioritet 02:
cellekontorfronter i glass, lyse materialer og farger med innslag av tre

Palett: Bygg eksteriør

Hvit

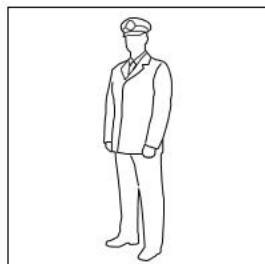
Grå

Mørk grå

Svart

Menneske

NATO oliven

Aluminium

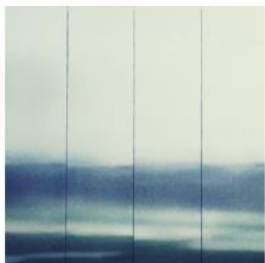
Aluminium

Tre

Tre

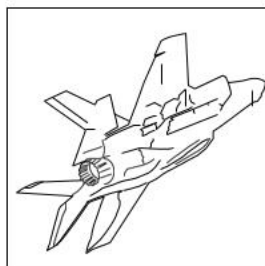
Aluminium

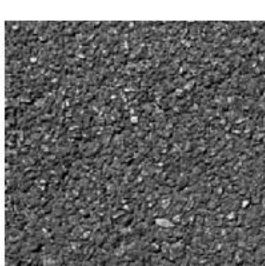
Betong

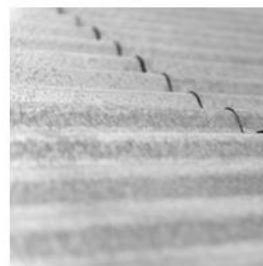
Betong

Maskin

Asfalt takbelegg

13 Eksteriør: Utforming og materialbruk

13.1 Fasader

Ved oppstart av tiltak i et område skal helheten hensyntas. Som hovedprinsipp bevares eksisterende stil i området, men det er også viktig å benytte materialer som er robuste med hensyn på lokale klimatiske forhold. Den viktigste målsettingen er å skape et helhetlig uttrykk.

Stål eller resirkulert aluminium benyttes som hovedmateriale i fasadene med mindre dette bryter med eksisterende stil. I områder med stor personbelastning eller fare for påkjørsel og skader benyttes stålplater med likt visuelt uttrykk som aluminium.

Aluminium er valgt grunnet visuell kvalitet, bestandighet, vekt, tilgang og evne til gjenbruk. Aluminiumsplater/elementer skal være eloksert til riktig farge. En eventuell bruk av et annet metall enn aluminium må gjøres etter en helhetlig vurdering utover det enkelte prosjekt.

Fasader skal reflektere noe slik at det er spill i fasadene og bidra til at anlegget blir integrert i landskapet. Høy grad av refleksjon/blankhet skal unngås, og refleksjon i fasader skal ikke være til sjenanse for bruk av anlegget fra bakken eller fra luften.

Utforming av fasadeplater og –systemer kan variere fra bygg til bygg på en måte som bidrar til en interessant helhet. Både horisontale og vertikale linjer, eller en kombinasjon av disse i ulike elementer kan gi vellykket resultat. Aluminium kan formes og farges på ulike måter som kan gi variasjon og spill innenfor et helhetlig uttrykk.

Alle deler av fasadesystemene må ha nødvendige korrosjonsbestandige egenskaper som tåler påkjenningen av det lokale klima. Fasader skal ha overflater som ikke samler smuss. Materialbruk skal bidra til reduksjon av støy. Konstruksjonssystem og andre brukte materialer i fasaden kan også eksponeres. Som eksempel nevnes nye bygg i betong som i hovedsak kles med metall, samtidig som at betongen kan være en synlig del av fasaden på utvalgte steder. Aluminiumskledningens funksjon som værhud skal poengteres i utformingen.

Tre og eksponert betong brukes i utgangspunktet på utvalgte/prioriterte steder, for eksempel i inngangsparti
- der mennesker møter bygget.

I administrativ base kan det brukes og eksponeres mer tre, men hovedmaterialet er likevel aluminium. Som hovedregel kan det i administrativ base være en mer variert materialbruk og nyansert detaljering på utvalgte steder/bygg, som for eksempel i arena-/idrettsbygg, eller mot indre gårdsrom i boligene.

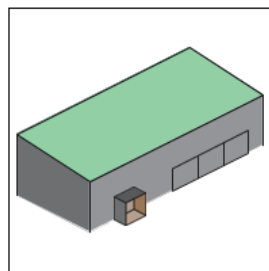
13.2 Tak

I operativ base skal tak kles med asfalt takpapp. Gesimsbeslag skal være i aluminium.

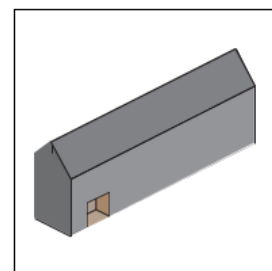
I administrativ base bør mørkere aluminiumsplater eller asfalt takpapp benyttes.

Betong og tre sammen

Operativt område

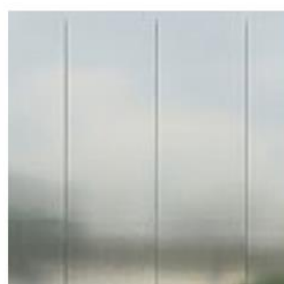

Administrativt område

Palett inngang

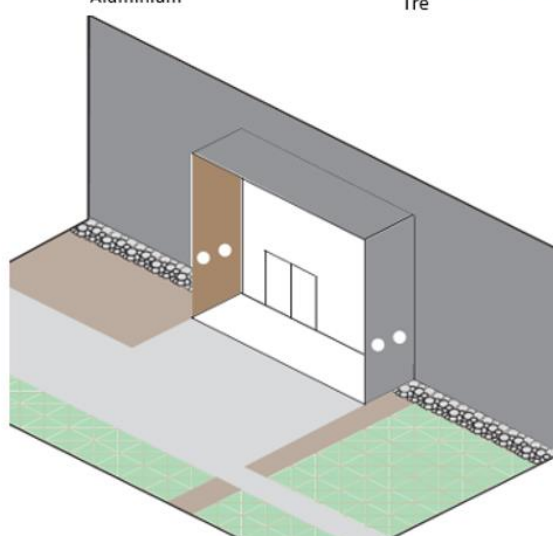
Betong

Aluminium

Tre

Helhetlig løsning for inngang

13.3 Inngangssituasjoner

Inngangssoner skal ha særlig fokus og mer variert materialbruk enn øvrige fasader. Hele inngangssituasjonen skal planlegges som én helhet, og alle elementer som tilhører denne situasjonen skal planlegges inn i løsningen, slik at ikke elementer tilfeldig adderes i etterkant. Som eksempel kan nevnes oppholdssone, sykkelparkering og avfallshåndtering. Dette omtales nærmere i kapitlet om *Helbetslementer*.

Inngangen er der mennesket møter bygget, og inngangene blir et viktig motiv i fasaden. Her møtes utomhusanlegget, byggets fasade og byggets interiør. Prinsippet for inngangene er at materialbruk og detaljering i interiøret trekkes ut i inngangssituasjonen og preger utformingen av denne. På samme måte kan materialer i fasade og belegning ute trekkes inn og prege deler av interiøret.

Innganger skal skjermes for vind og regn. Innganger kan være inntrukket i bygningskroppen eller være utenpåliggende. Utenpåliggende løsninger skal kles med metall tilpasset øvrig fasadeutforming. Gulvet i inngangssonen skal skape god helhet sammen med belegning på bakken og være robust og funksjonelt. Det skal legges vekt på at det ikke trekkes smuss inn i lokalene. Ved inngangspartier skal det være store tretrinns renholdssoner - fotskraperist, børstematte og tørkematte med tilstrekkelig lengder, og spylepunkter utvendig.

13.4 Vinduer, ytterdører og beslag

Vinduer skal i utgangspunktet være i plast med aluminium utside, for å redusere vedlikeholdsbehovet.

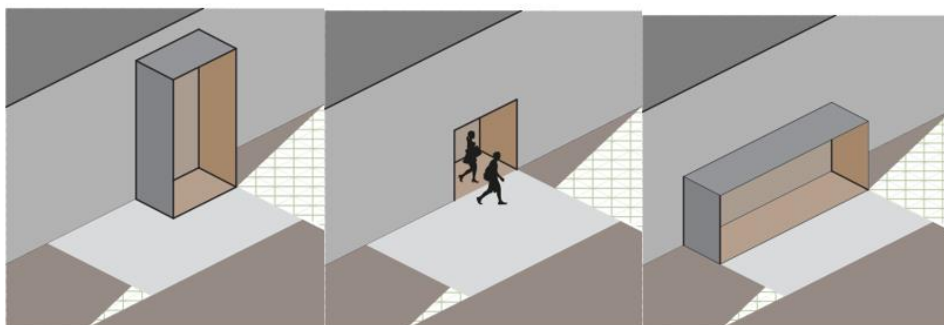
Ytterdører kan være i både metall, glass og tre. Ved valg skal helhetlig utforming av inngangspartiet være styrende.

Beslag, nedløp og lignende skal være i henhold til material-/ fargepalett og utforming skal bidra til en god helhetlig løsning. Som hovedregel benyttes aluminium i henhold til fasadens øvrige utforming.

13.5 Beskyttelse

Bygg skal beskyttes mot påkjørsel og annen hard bruk der dette er aktuelt. Dette kan medføre økt godstykkelse, materialvalg, eller løses ved fending eller utenpåliggende elementer / elementer som er en planlagt del av utomhusanlegget. Enkeltelementer i fasader skal lett kunne skiftes ut ved skade.

Solskjerming og eventuell innsynsskjerming løses i det enkelte prosjekt. Solskjerming benyttes der det er hensiktsmessig i forhold til energikontroll. Dype vindusmyg og detaljering av fasade kan løse mye av denne problematikken. Elementer som utvendig rullegardin (screen) og type glass kan i tillegg bidra til å løse funksjonskravene

Innganger kan ha ulik størrelse og form, og være inntrukket eller utenpåliggende. Alle er i henhold til samme funksjons- og materialprinsipp

Palett: Bygg interiør | Farger

Kontrastfarger – mindre elementer/ felt

Hovedfarger

Gråskala

Blåskala

Grønnskala

Palett: Bygg interiør | Materialbruk

Materialer

Tre

Flis

Tre

Metall

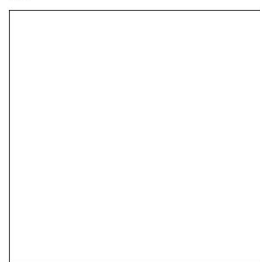
Betong

Betong

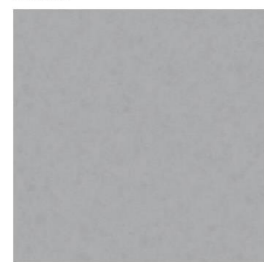
Tre

Gips

Gummi

Vinyl

14 Interiør: Utforming og materialbruk

14.1 Generelt

Innvendige overflater skal være solide. Gipsvegger skal unngås i rom og arealer der de kan bli utsatt for mekanisk påvirkning. Malte veggflater skal begrenses. I områder og bygg med sterk slitasje skal det innarbeides fendere som beskytter veggflatene. Det skal prosjekteres løsninger som er enkle å vedlike- og renholde.

Bruk av treverk gir lyshet, vennlighet og varme i interiørene. Treverk bidrar til et godt inneklima på grunn av fuktregulerende egenskaper, og akustiske tiltak kan inngå. Trematerialer (heltre, panel, spiler, finer) skal brukes på en måte som understreker menneskenes bruk av bygget; spesielle rom, soner eller på en måte som gir en mindre skala til store og/eller tekniske rom. Det skal brukes treslag som er mest mulig lyse og kvistfrie (f eks osp, lønn, furu, bjørk og ask) for å gi flatene et rolig uttrykk. Det skal helst brukes kortreist trevirke, og det skal ikke brukes tropisk trevirke eller materiale fra fredet skog. Heltre er å foretrekke i et miljøperspektiv. Imitert treskal som hovedregel unngås i både overflater og møblering.

Treets naturlige struktur skal være synlig, og panel/ plater skal ikke males med tett maling. Treets lyse farge skal bevares og forsterkes. Aktuell overflatebehandling er beis eller olje med hvitt pigment, eller ubehandlet der tresort og plassering tillater det. Treet bør holdes så diffusjonsåpen som mulig for å bevare sin fuktregulerende egenskap. Dersom det brukes lakk enkelte steder bør denne være så matt som

mulig. Behandling av treet av brannsikkerhetsmessige årsaker kan gi et melkeaktig utseende, og disse forholdene må medtas i vurderingen av materialvalg i det enkelte prosjekt.

Sol- og/eller innsynsskjerming bør gjøres med utvendig rullegardin (screen).

Innvendige dører velges i henhold til helhetlig uttrykk i prosjektet. Dører skal være robuste og glatte. Flater og karmen bør beskyttes for mekanisk påkjenning.

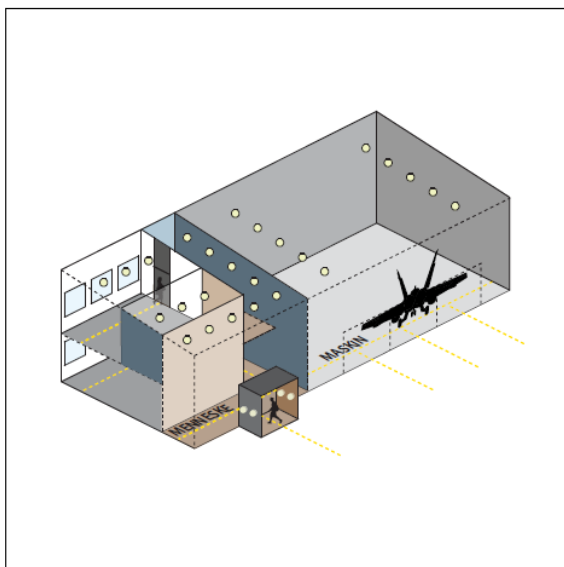
14.2 Gulv

Det skal som hovedregel brukes enhetlig gulvbelegg i gummi med farger som tåler mekanisk påvirkning og ikke er ømfintlige for daglig skitt og merker fra svarte skosåler. Farger skal være i henhold til palett og mellomgrå farge er hovedfarge på gulvbelegg; de skal ikke være svarte/for mørke eller for lyse. Gulv kan også være i tre, gummi, betong og stein i hele eller deler av bygg.

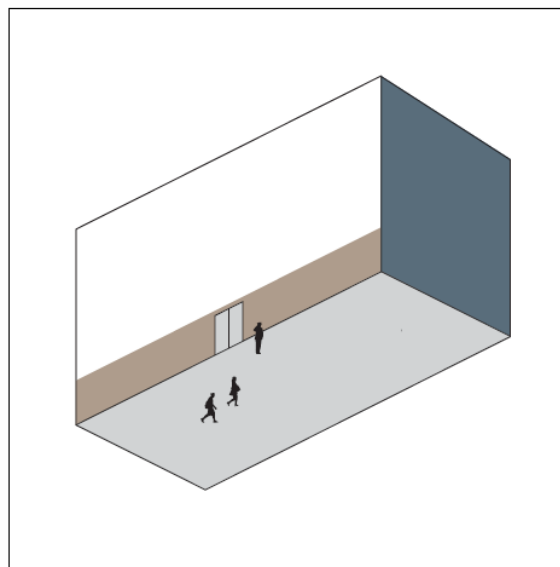
14.3 Himlinger

Himlinger skal i størst mulig grad være åpne, og lukkede nedforinger skal begrenses. Bakgrunnen for dette er krav om tilkomst til tekniske installasjoner. Dette forutsetter ryddige, vel planlagte og synlige tekniske installasjoner. Samtidig må det gis plass til et tilstrekkelig areal for akustiske absorbenter. Absorbentene kan i et begrenset omfang monteres direkte i dekket. Ved åpne himlingsløsninger må det foretas periodisk renhold av alle flater i de tekniske anleggene.

Operativt område | Tekniske arealer og kontor

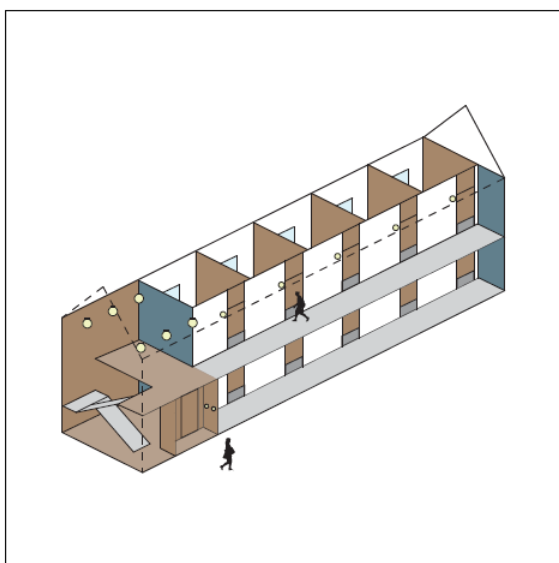

Fargebruk og materialer

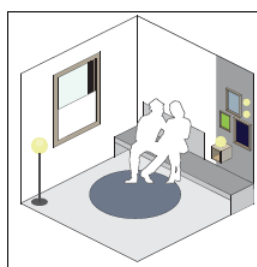

Menneskelig skala

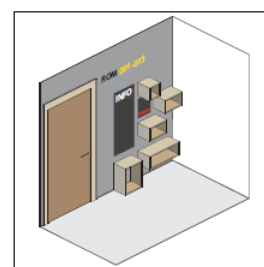
Administrativt område

Fargebruk og materialer

Hel vegg eller markert veggfelt som beboeren kan gjøre til sitt eget

Rydde og samle elementer i felles gangareal

14.4 Interiør i tekniske arealer

Materialbruk i tekniske/operative rom dikteres i stor grad av funksjons- og dimensjoneringskrav. Løsninger skal være enkle i uttrykket og robuste for hard bruk. Eksponert betong blir et viktig materiale, og overflater bør ha særlig fokus. Metall/metallnetting og/eller oppmerking/sjablonger kan brukes i vegger/inndelinger. Tre brukes i liten grad.

14.5 Interiør i fellesarealer/kontor

Utforming av interiørene i fellesarealer skal understreke funksjonen. Hovedfarger på veggoverflater er hvitt til grått farger med bruk av blågrått og grønt på utvalgte flater. Interiører skal holdes i lyse farger. Tre (finer, panel eller spiler) brukes på felt/vegger/møbler for holdbarhet, varme og særpreg. OSB-plater kan brukes i mer robuste fellesarealer.

Skillevegger/kontorfronter/lettvegger til møterom og lignende kan utføres i gjennomsiktig eller opakt glass. Det bør tilstrebes åpenhet, transparens og innslipp av lys i kontorlandskap og korridorer der dette er mulig.

Møteplasser prioriteres og gjøres viktige gjennom utforming/material- og fargebruk.

14.6 Interiør i boliger

Overflater må være robuste. Fargebruk kan være mer variert enn i øvrig base og gulvbelegg kan ha annen farge enn grå. Belysning skal kunne justeres.

Det skal være mulig å individuelt styre lysinnslipp og innsyn i boligene. Tette utvendige rullgardiner eller innvendige gardiner skjermer for lys inn. Innsynsskjerming bør sikres ved folie eller justerbar skjerming i nedre kant som slipper lys gjennom.

Det bør tilrettelegges for oppheng/personifisering av rommet på en måte som ikke ødelegger overflatene. Dette kan løses gjennom en hel vegg (eller et felt på vegg) i tre, eventuelt kledd med kork eller malt med magnetmaling.

Fellesrom og møteplasser gis fokus. Møteplasser legges også i uterommet mellom boligene. Gangarealer utformes robust.

14.7 Våtrom

Generelt

Våtrom skal være enkle å rengjøre. Møbler/skap skal ha enkle plane overflater (ikke profilerte). Dersom flis velges skal det være nøktern bruk av disse.

Felles våtrom og garderober

Felles våtrom skal utføres med våtromsplater eller fliskledning på vegg, og fliskledning eller vinylbelegg på gulv. Som hovedregel skal fuger være i tilnærmet samme farge som flisene for å gi et rolig uttrykk. Våtrom skal for øvrig utføres i

henhold til våtromsnormen Badstubenger skal utføres i tre. Andre elementer som benker, knagger og lignende skal bidra til et helhetlig varig uttrykk.

Våtrom i boliger

Våtrom skal utføres med våtromsplater eller fliskledning på vegg, og fliskledning eller vinylbelegg på gulv. Vegg og gulv kan ha ulik farge, samt at enkeltvegger kan ha ulik materialbruk. Utforming og fargevalg sees i sammenheng med boligens øvrige uttrykk.

Palett våtrom

Flis

Hvit

Grå

Mørk grå

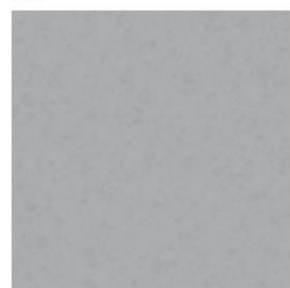
Blå

Grønn

Elementer

Vinyl

Ensfarget gummi

Betong

Metall

15 Helhetselementer

15.1 Generelt

Helhetlig materialbruk utomhus og i fasader gir et helhetlig uttrykk. Å repetere en løsning eller et prinsipp vil også være med på å gi orden, samt skape helhetlige og estetiske sammenhenger. Gjenbruk av gode løsninger vil samtidig gi en forenkling av prosjektering, bygging og fremtidig drift/vedlikehold, og gi gjenkjennbarhet i bruk.

Løsninger som med fordel kan repeteres er for eksempel sykkelkur, avfallshåndteringsstasjoner og våtrom. Skilt er elementer som skaper sammenheng for Forsvaret på nasjonalt nivå.

15.2 Fokusområder

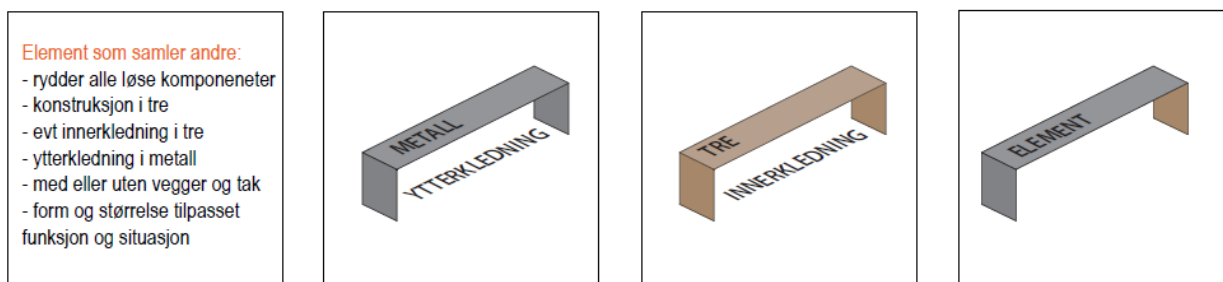
Viktige steder er møteplasser og der mennesker møter bygg og anlegg. Adkomstsoner og innganger er prioriterte soner ute, i interiørene er møteplasser og oppholdssoner de viktigste stedene. Når alle anlegg skal utformes nøkternt er det særlig viktig å legge elementer av variasjon og økt kvalitet på en bevisst og gjennomtenkt måte.

15.3 Integrerte løsninger

Anlegg består av en rekke funksjoner og enkeltelementer som skal fungere sammen. For å oppnå en ryddig situasjon og løsninger som er effektive i drift bør tilfeldig plasserte løse gjenstander unngås. Løse gjenstander og enkeltelementer bør i størst mulig grad samles på hensiktsmessige måter og driftsmessig sett riktige steder.

Elementer/skur samler og rydder løse komponenter. Skurene kan ha ulik størrelse, men konstrueres primært i tre (eventuelt i stål) og kles med aluminium på utsiden. Trekonstruksjonen kan med fordel være synlig på innsiden. Skurene kan også ha innerkledning i tre.

Avhengig av behov lages skurene lukket eller åpne, med eller uten bakvegg eller tak. I utforming har de slektskap med inngangene, men utføres enklere.

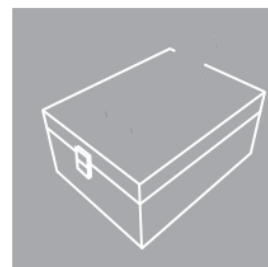
Elementer samles i en løsning | Komponenter som bør samles i en eller flere løsninger

Skilt og infotavle

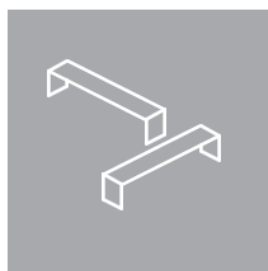
Klimabeskyttelse

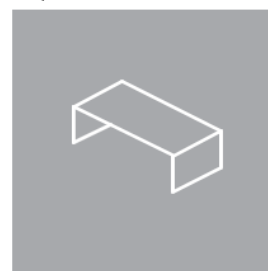
Skopusekasse

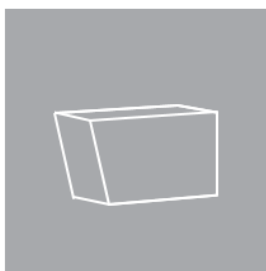
Sykkel

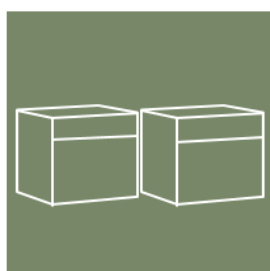
Benk

Bord

Containere

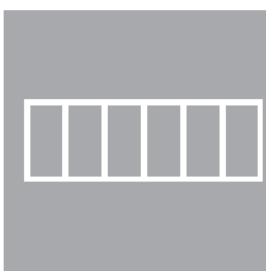
Avfallshåndtering

Søppelkasse

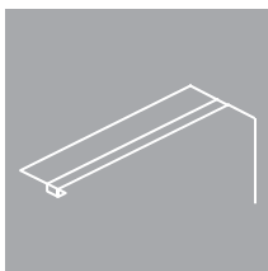
Strøkkasse

Gjerder

Sikkerhetselementer

Kanter og overganger

15.4 Møbler og utstyr ute

Ryddighet, nøkternhet og enkelt vedlikehold skal prege alle løsninger. Elementer skal bygges i robuste materialer og enkel drift er en premiss. Materialbruk er galvanisert stål, stein, aluminium og tre. Elementer i utomhusanleggene skal bidra til klimaskjerming og gi romlige sammenhenger sammen med bygg og landskapselementer.

Gjerder utføres i galvanisert stål. Pullerter / elementer knyttet til sikkerhet eller annen beskyttelse utformes i henhold til funksjon, men med tanke på et helhetlig og ryddig uttrykk.

Utomhusanlegg vil bestå av en rekke løse gjenstander (som søppelkasser/gruskasser) og funksjoner som krever fysiske installasjoner (sykkelparkering). Disse bør samles i integrerte løsninger. Eksempel på flere elementer som bør integreres i en eller flere løsninger, i sammenheng eller tilknytning til inngangssituasjoner:

- Sykkelparkering
- Avfallshåndtering
- Skilt
- Strøkasse
- Skopusseutstyr

Containere, bilparkering og midlertidig lagring av utstyr er eksempler på større elementer som med fordel bør ryddes/skjermes. Vegger og skjermer omkring felt for oppstilling av lagringscontainere, avfallscontainere.

Oppholdssituasjoner med tilhørende benker / bord skal planlegges integrert, men løses i hovedsak utenfor skur, men kan planlegges som del av inngangssituasjonen.

Dersom denne gjøres stor nok, kan også punktene over inngå i inngangen. Hovedprinsippet er at elementene løses ryddig og helhetlig.

15.5 Møbler og utstyr – inne

Møbler og utstyr inne skal være robuste. Materialer og farger skal ha et rolig, ryddig og helhetlig uttrykk. Imitert tre bør i hovedsak unngås.

Avfallshåndtering og annet felles utstyr bør på samme måte som ute planlegges i helhetlige løsninger som samler flere elementer, for å gi et ryddig uttrykk og arealer som er lette å renholde. Elementer kan med fordel henges på vegg.

Objekter for adgangskontroll, callingsystemer og lignende er andre eksempler på komponenter som bør samordnes. Oppslagstavler og andre elementer knyttet til informasjon er et annet eksempel.

16 Belysning

16.1 Generelt

Belysningen skal være enhetlig og være basert på moderne teknologi. Belysningsanlegget løses ved å kombinere diffust og rettet lys. Det skal fortrinnsvis benyttes LED som lyskilde, alternativt T5-lysrør der det er hensiktsmessig. Alle lysarmaturer skal ha høyt krav til blendingskontroll, da det er ønskelig å minimere faren for blinding. Natriumdamp- og kvikksølvdamplamper skal ikke benyttes. Fargetemperaturen (Kelvin) på belysningen skal fortrinnsvis være 3000K og 4000K avhengig av areal typer og belysningsoppgaver. I utvalgte rom skal det søkes å benytte armaturer for styrt simulert dagslys.

16.2 Belysning av uteområder

Belysningen skal ivareta sikkerhet for å bevege seg i mørket og for vakthold i basen. All belysning og armatur skal tåle aktuell vindbelastning.

Det generelle belysningsnivået ute bør være jevnt, men lavt. Dette gjør det mulig å forsterke belysningen der det er spesielle behov. Enkelte områder som oppstillingsplasser, linje- og logistikkområder krever spesialbelysning. Denne

belysningen bør i størst mulig grad søkes plassert på bygninger og må kunne reguleres uavhengig av generell utvendig belysning.

Inngangspartier skal belyses særskilt og tydelig. Også navn på bygning og inventar nummer bør belyses. Denne belysningen skal ivaretas i det enkelte prosjekt og være del av bygningens arkitektur.

Belysningen av kjørearealer/veier skal vise gangveier, fortau og kanter/avslutninger av kjørearealene. I operativt område belyses kun gangveiene. Belysningsarmatur må være i henhold til aktuelt regelverk for det operative området.

16.3 Innvendig belysning

Innvendig belysning skal planlegges helhetlig. I operative soner skal belysningen ivareta god funksjon for bruker. Det er utstrakt bruk av skjermer i lokalene, og belysningen skal ivareta dette mht. gjenskinn fra armaturer.

Lys i boligarealer skal delvis være av en type som kan styres individuelt (plassering, lysretning, lysstyrke). Helhetlig planlegging av lys og tilhørende armaturer skal være med på å understreke romlighet og god orienterbarhet.

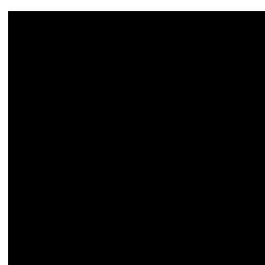
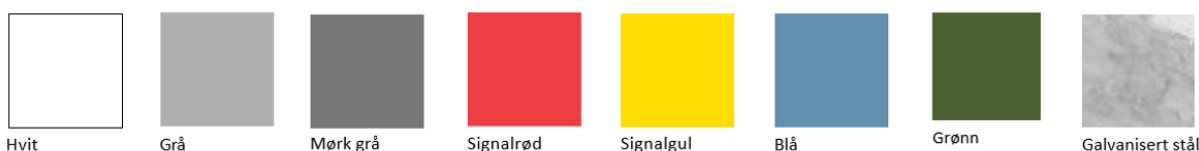
16.4 Skilting

All skilting skal baseres på Forsvarsbyggs skiltprogram.

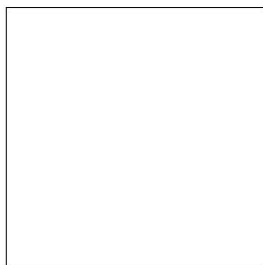
Farger, tekst- og skilttyper bestemmes av skiltprogrammet. Store fasadeskilt utformes i henhold til programmet som bokstaver festet direkte på fasaden. Størrelse og material- og eller fargevalg detaljeres som del av bygningens arkitektur på en måte som gir god lesbarhet. Sjablonger og malt oppmerking på vegger og bakke kan benyttes. Dette kan bidra til egenidentitet og er en rimelig løsning. Det skal tilstrebes god og ryddig skilting også i anleggsfasen.

16.5 Reskilting

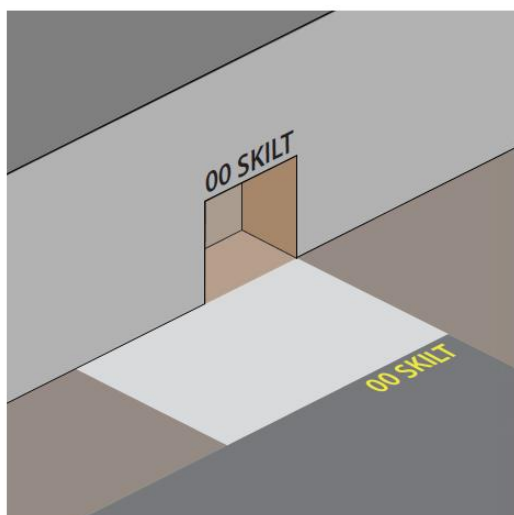
Det vurderes om det er behov for å lage en plan for etappevis reskilting av hele lokasjonen, det vil si utskifting av eksisterende skilt for å skape helhetlig identitet. Basen inneholder historiske skilt og symboler, samt skilt som har betydning for de militære brukernes identitet, som må tas vare på og integreres i fremtidig detaljering av løsninger.

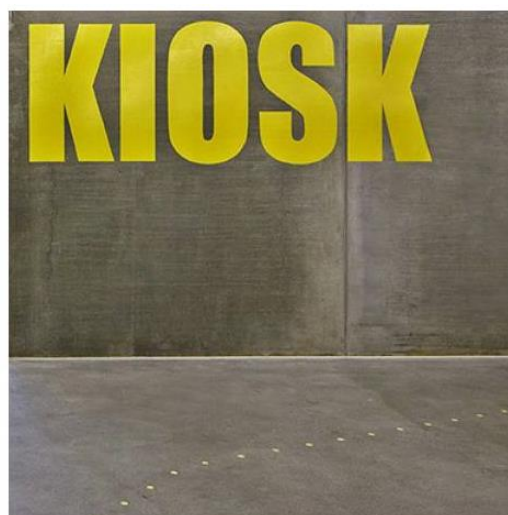
Svart

TEKST TYPE: MYRIAD PRO
SEMIBOLD

Metallskilt på fasade | malt "skilt" på bakken

Skilt på vegg | ledelinje gulv | Sotra arena, Longva arkitekter

16.6 Historiske elementer

Virksomhetene som har eller skal ha tilhold på lokasjonen har lange tradisjoner og en stolt og rik historie. Identiteten skal være tydelig preget av å være de aktuelle BRA'enes arena for daglig virke, og dette skal underbygges av historiske elementer og dagens symbolbruk tilknyttet de ulike virksomhetene. Utforming av helheten på lokasjonen og de enkelte prosjekt skal ta høyde for plassering/utstilling av historiske elementer og spor, og på den måten bidra til å synliggjøre virksomhetenes identitet og historie, samt Forsvaret som en viktig nasjonal kulturbærer.

Historiske elementer (objekter, fotografier, symboler og lignende) bør være del av et helhetlig utsmykkingsprosjekt. «Historien ligger i veggene» er et lansert begrep som signaliserer potensialet for å ta med det gamle i det nye, som objekter, bilder, stedsnavn og lignende som kan berike nye prosjekter på ulike måter.

16.7 Kunstnerisk utsmykning

unstnerisk utsmykning bidrar til identitet og varig kvalitet. Det vurderes om det bør lages en helhetlig kunstplan som omhandler kunstnerisk utsmykning av basen som ser dette i et helhetlig perspektiv. Aktuelle steder for utsmykning kan være som del av landskapsgrepet, ved adkomsten til lokasjonen, som del av felles utomhus i administrativt område, og som elementer og spor i de enkelte prosjekt.

16.8 Tekniske installasjoner

Tekniske installasjoner som trafoer, installasjoner for energiforsyning og lignende bør vurderes planlagt som del av helheten i administrativt område. Det er viktig at plasseringen er gjennomtenkt selv om installasjonene i seg selv er små. Plasseringen kan få betydning for utvidelsespotensialet for andre tilliggende bygg eller anlegg i en senere fase.

17 Prosess og dokumentasjonskrav

17.1 Dokumentasjonskrav

Ved utforming og godkjenning av forprosjekt skal følgende dokumenteres for hvert prosjekt i henhold til gjeldende helhetsplan og formingsveilederen:

- Plassering og adkomst, forhold til helheten på basen
- Arkitektoniske intensjoner i prosjektet
- Utomhusplan med beskrivelse av landskapsgrep
- Forhold og sammenheng til etablert og fremtidig kontekst (bygg og landskap)
- Volumoppbygning, konstruksjon-, material- og
- fargevalg
- Utbyggingens konsekvenser for fjernvirkning
- Konsekvenser for landskap og vegetasjon
- Miljøkonsekvenser

Forsvarsbygg er et statlig forvaltningsorgan underlagt Forsvarsdepartementet. Vi utvikler, bygger, drifter og avhender eiendom for forsvarssektoren.

Postboks 405 sentrum
0103 Oslo
Telefon: 468 70 400
www.forsvarsbygg.no

